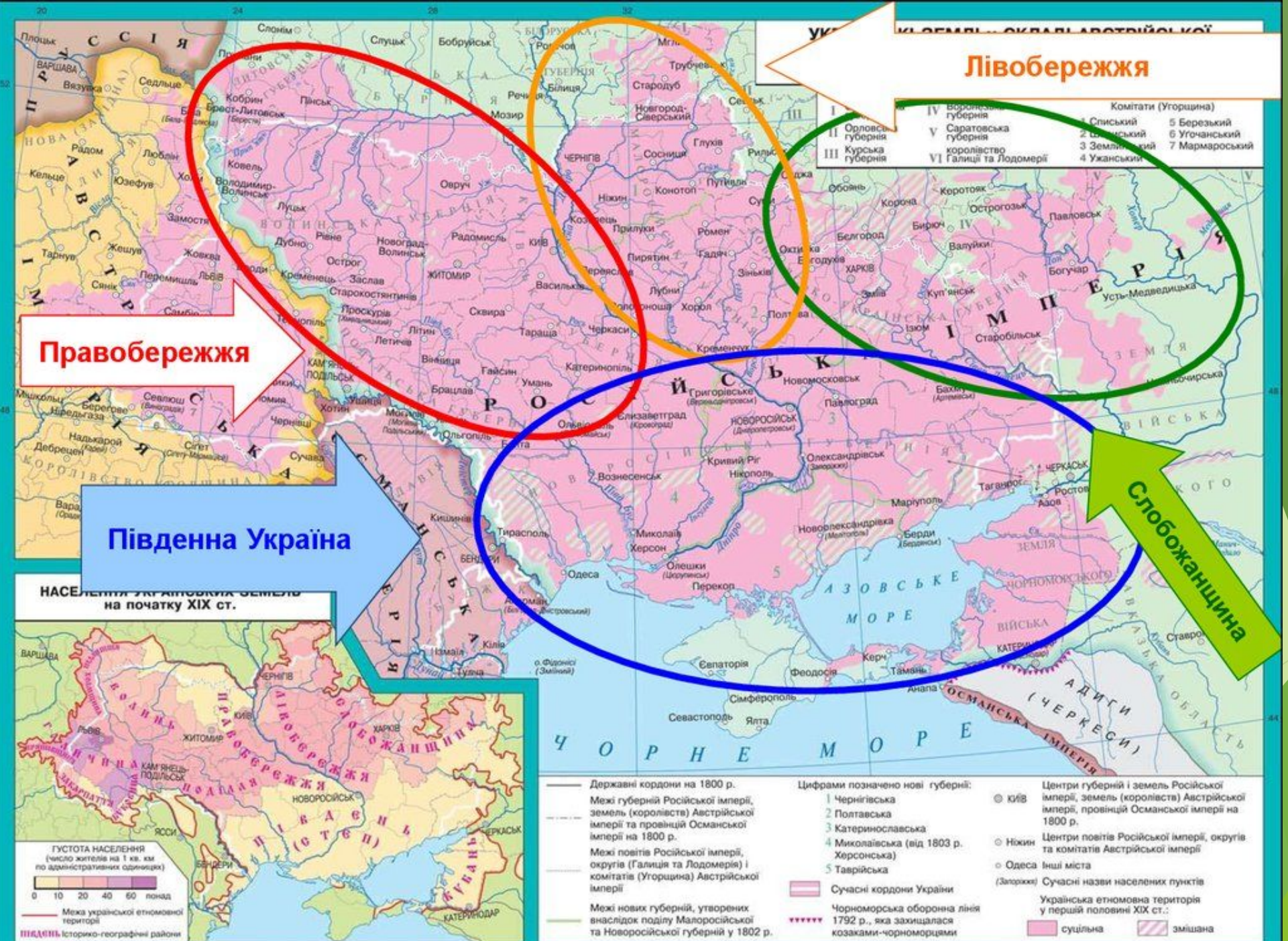

Українські землі у складі
Російської імперії
наприкінці 18 – у першій
половині 19 ст.

Лівобережжя

Комітати (Угорщина)		
IV Воронежська губернія	1 Спаський	5 Березкий
V Саратовська губернія	2 Бєльський	6 Угочанський
III Курська губернія	3 Землинський	7 Мармароский
VI Галиць та Людомері королівство	4 Ужанський	

Правобережжя

Південна Україна

Слобожанщина

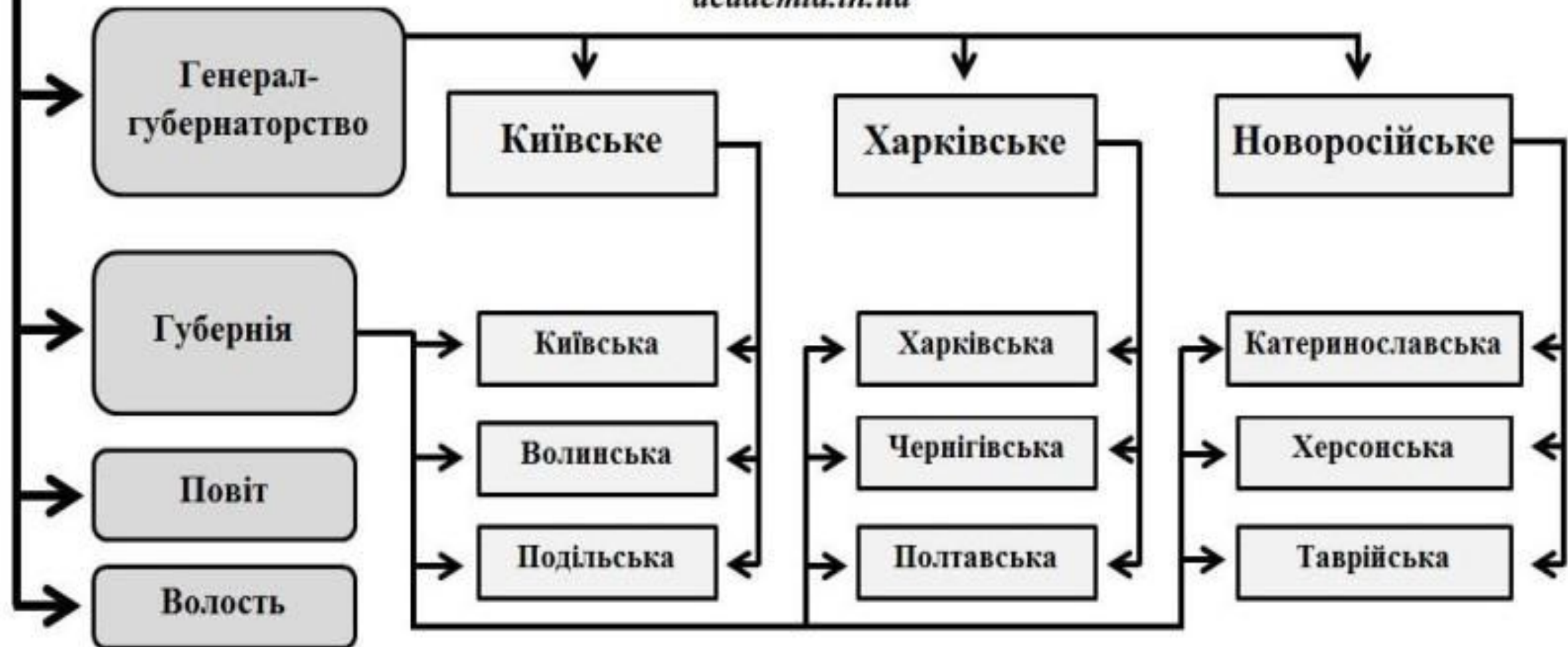
НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛ на початку XIX ст.

- Державні кордони на 1800 р.
 - - - Межі губерній Російської імперії, земель (королівств) Австрійської імперії та провінцій Османської імперії на 1800 р.
 - · - · - Межі повітів Російської імперії, округів (Галиція та Людомерія) і комітатів (Угорщина) Австрійської імперії
 - Межі нових губерній, утворених внаслідок поділу Малоросійської та Новоросійської губерній у 1802 р.
- Цифрами позначено нові губернії:
- 1 Чернігівська
 - 2 Полтавська
 - 3 Катеринославська
 - 4 Миколаївська (від 1803 р. Херсонська)
 - 5 Таврійська
- Сучасні кордони України
 - Чорноморська оборонна лінія 1792 р., яка захищалася козаками-чорноморцями
- Центри губерній і земель Російської імперії, земель (королівств) Австрійської імперії, провінцій Османської імперії на 1800 р.
- Київ
 - Ніжин
 - Одеса
 - Інші міста (Запоріжжя)
- Центри повітів Російської імперії, округів та комітатів Австрійської імперії
- Сучасні назви населених пунктів
- Українська етнічна територія у першій половині XIX ст.:
- суцільна
 - ▨ змішана
- ГУСТОТА НАСЕЛЕННЯ (число жителів на 1 кв. км по адміністративних одиницях)
- 0 10 20 40 60 понад
- Межа української етнічної території
- ПІВДЕНЬ Історико-географічні райони

Адміністративно-територіальний устрій українських земель
Російської імперії у першій половині XIX ст.

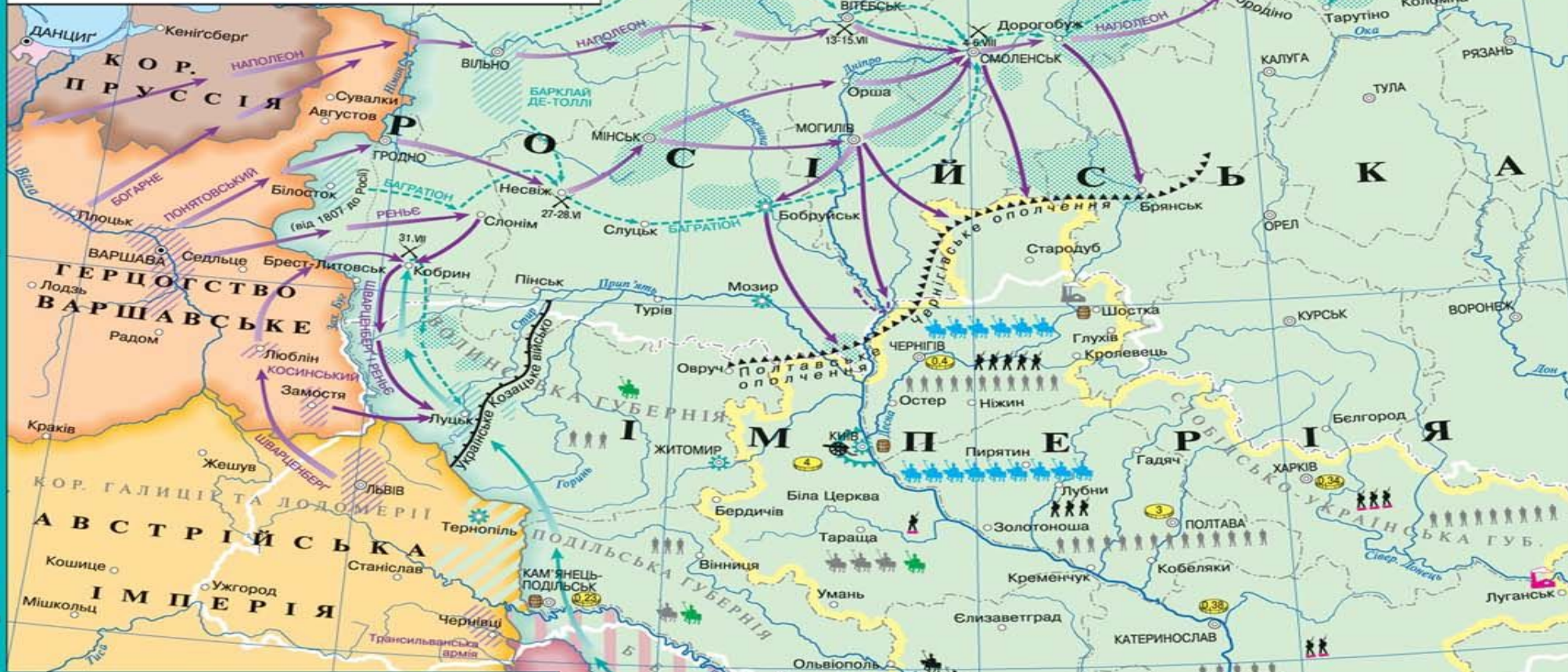
academia.in.ua

Адміністративно-територіальний устрій

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ в СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН першої половини XIX ст. (1806 – 1812 рр.)

УКРАЇНА в РОСІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКІЙ ВІЙНІ 1806 – 1812 рр.

- Губернії, в яких проводився набір ополчення
- Задунайська Січ у 1785 – 1812 рр.
- Перехід загонів козаків-задунайців на бік російської армії
- Територія Усть-Дунайського (Буджацького) війська, створеного з козаків-задунайців у грудні 1806 р.
- Примусове переселення козаків на Кубань після ліквідації війська улітку 1807 р.
- Територія Бессарабії, приєднана до Російської імперії внаслідок війни
- Тернопільський округ, переданий Росії 1809 р. (1815 р. повернений Австрії)

ВІЙНА РОСІЙСЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ ІМПЕРІЇ 1812 р. Военно-економічний потенціал України напередодні війни

- Ливарний завод
- Арсенал завод
- Пороховий завод
- Порохові склади

Українські військові формування у складі російської армії

- Кінні козацькі полки (кожен значок дорівнює одному полку)
- Українське Козацьке військо
 - Малоросійські кінно-козацькі полки
 - Бузьке козацьке військо
 - Чорноморське козацьке військо
 - Полки земського ополчення (кожен значок приблизно дорівнює 5000 чоловік)
 - Земські ополчення, розформовані за наказом Олександра I
 - Загони лісових козаків та ескадрон херсонських козаків В.Скаржинського
 - Набір рекрутів до російської армії (кожен значок приблизно дорівнює 1000 чоловік)
 - Грошові пожертвування на утримання ополчення (у мільйонах рублів по губерніях)

Воєнні дії у червні – вересні 1812 р. Райони зосередження армій до початку війни:

- французьких
- російських
- напрямки наступів та відступів військ: спроби вторгнення французьких військ на українські землі
- Оборонна лінія 3-ї армії генерала Тормасова, яка прикривала київський напрям
- 800-кілометровий "Кордонний цеп", який захищав північні райони України
- Форти та укріплені табори
- Нові укріплення навколо Києва
- Місця і дати основних боїв
- Райони дій партизанів

УКРАЇНА в ПЛАНХ НАПОЛЕОНА I

Умови Паризького мирного договору 6 березня 1856 р.

1. Повернення Росії Севастополя в обмін на турецьку фортецю Карс.
2. Відмова Росії від протекторату над Дунайськими князівствами і передача земель біля гирла Дунаю Молдові.
3. Оголошення Чорного моря “нейтральним”, що лишало Росію і Туреччину можливості мати тут військовий флот і берегові укріплення.
4. Підрив міжнародного престижу Росії в результаті поразки в Східній (Кримській війні).

Антикріпосницькі виступи на українських землях першої половини ХІХ ст

▶ Липень 1817р. - Херсонщина

▶ Липень 1819р. – Чугуєв
(Харківщина)

▶ 1818–1820 рр. - селянські рухи
охопили повіти
Катеринославської губернії

▶ 1832–1833 рр. тривали виступи
селян Харківщини,
Чернігівщини та Херсонщини

▶ *1813–1835 рр.- на Поділлі*

Масонство (франкмасонство фр. Franc-maçonnerie, англ. Freemasonry, «вільне каменярство») — морально-етичний рух у вигляді закритої організації. Найбільш поширене означення масонства — це «система моралі, викладена в алегоріях та проілюстрована символами»; також — всесвітнє братство, всесвітній Орден.

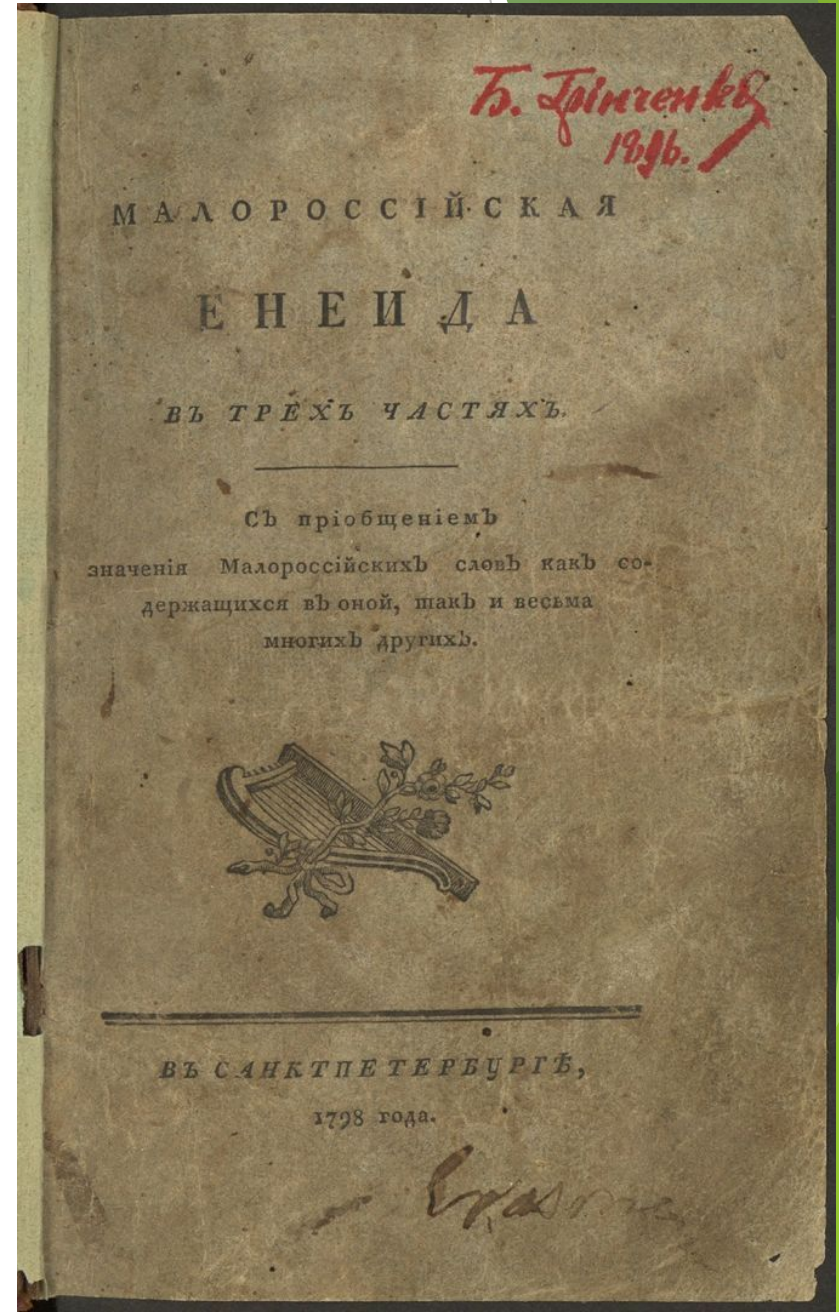
«Свобода, Рівність, Братерство»

Українські масонські ложі:

- ▶ З 1817 р. в Одесі почала діяти масонська ложа *«Понт Евксинський»*
- ▶ Також в Одесі діяла ще така ложа як *«Три царства природи»*
- ▶ Основний наголос на національних проблемах України робила полтавська ложа *«Любов до істини»* (1818–1819 рр.).
- ▶ На базі цієї ложі у 1821 р. утворилося таємне *«Малоросійське товариство»*
- ▶ Відомою також була київська *«Ложа об'єднаних слов'ян»* (1818–1822 рр.)

І. Котляревський

1798 р. «Енеїда»

Декабристський рух

- У 1821 р. на українських землях виникло **«Південне товариство»** з центром у Тульчині. Очолив товариство **Павло Пестель**. Програмний документ Південного товариства отримав назву **«Руська правда»**.

- У 1822 р. – в Санкт-Петербурзі виникло **«Північне товариство»**. Його програма викладена в **«Конституції»** **Микити Муравйова**. Згідно цього документу Росія повинна була стати конституційною монархією.

- У 1823 р. у **Новограді-Волинському** виникло **Товариство об'єднаних слов'ян** на чолі з братами Борисовими, яке виступало за об'єднання слов'янських народів у федеративну республіку. У 1825 р. воно об'єдналось з Південним товариством.

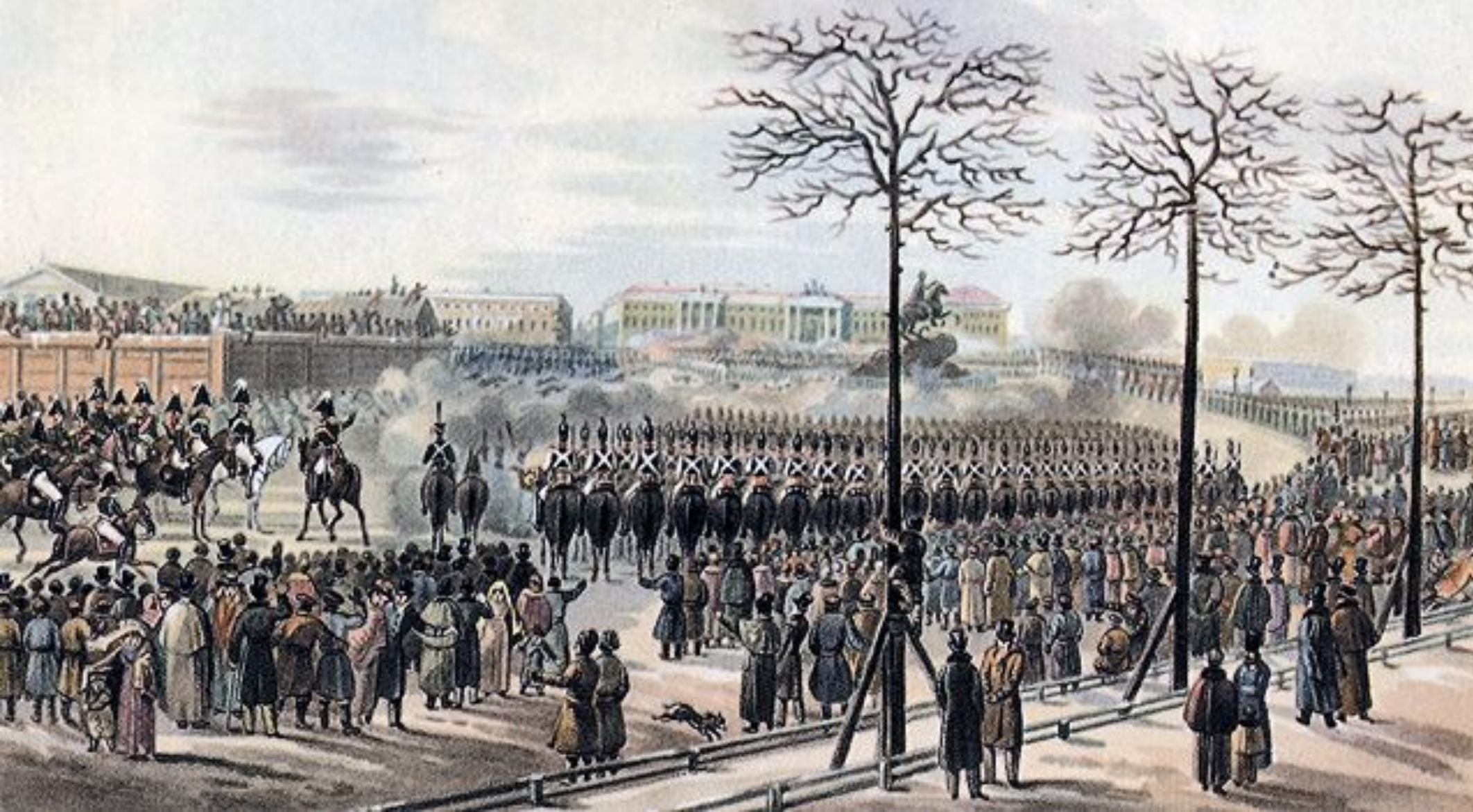

Павло Пестель

14 грудня 1825 р. Північне товариство почало повстання у Петербурзі. Проте, в наслідок поганої організації воно зазнало поразки.

29 грудня 1825 р. представники Південного тов. почали повстання Чернігівського піхотного полку.

К. Кольман. Повстання 14 грудня 1825 року.

Польське повстання 1830–1831 рр. та Україна

Початок

Листопад 1830 р.

повстання

Територія

Польща, Литва, Білорусія, Правобережна Україна

Мета

- Ліквідація російського гніту;
- національне відродження Польщі

Гасло

«За нашу і вашу свободу»

План дій

- Створення національного уряду;
- відновлення Польщі в кордонах 1772 р.;
- питання про скасування кріпацтва не ставилося;
- Україну планували включити до Польської держави (тому підтримки серед українців вони не отримали)

Підсумки

- Розгромлене російськими військами;
- починається масова русифікація Правобережжя;
- повстання сприяло активізації прогресивних сил в Україні

Кирило-Мефодіївське братство 1846-1847рр.

Т. Шевченко М. Костомаров М. Гулак П. Куліш

Програмні документи братства

- ▶ «Статут слов'янського братства св. Кирила і Мефодія»-*М.Костомаров*
- ▶ «Книга буття українського народу»-*М.Костомаров*
- ▶ «Записка» – *В.Білозерський*

Ідеологія:

- ▶ національна ідея — створення слов'янської спілки християнських республік, історичне покликання України: підняти інших слов'ян на боротьбу за національне відродження в усіх сферах життя;
- ▶ християнська ідея — можливість перебудувати все суспільне життя на основі християнських ідеалів;
- ▶ соціальна ідея — ліквідація кріпацтва та станової нерівності, здійснення демократичних свобод.

Українська
автономістська

Польська
демократична

Російська
декабристська

Помірно-ліберальне крило

М. Костомаров, В. Білозерський, П. Куліш

реалізація
програмних
цілей шляхом
реформ

Радикально-демократичне крило

М. Гулак, І. Посада, Т. Шевченко

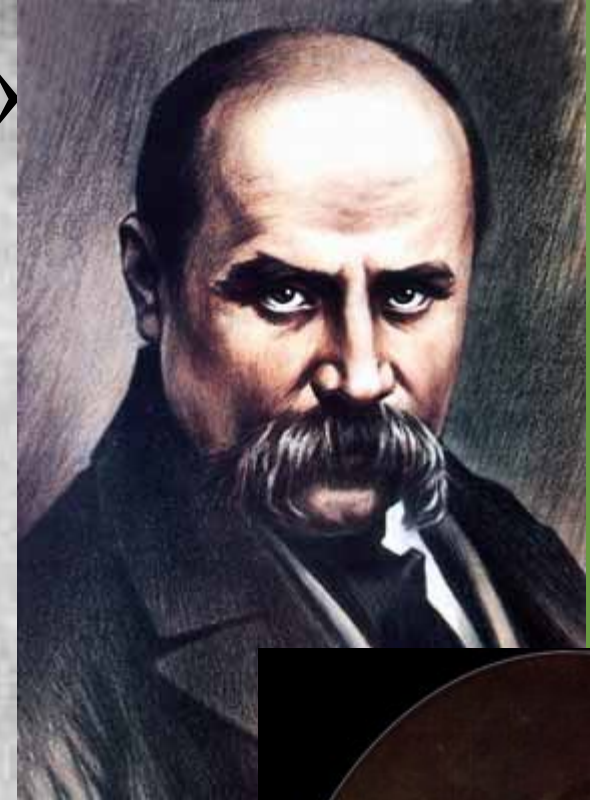
виступали за
необхідність
народного повстання,
встановлення
республіки, вбивство
царської сім'ї

1840р.—перше видання «Кобзаря»

КОБЗАРЬ
Т. ШЕВЧЕНКА.

ВЪ САНКТЪ-ПЕТЕРБУРГѢ,
1840.
ВЪ ТИПОГРАФИИ С. БЕЛЪИ.

Значення діяльності Кирило-Мефодіївського братства

- ▶ справила величезний вплив на дальший розвиток українського національного руху;
- ▶ перша спроба різночинної інтелігенції вдатися до політичної боротьби, розробка широкої політичної програми, яка стала прикладом для їхніх наступників, спроба поєднання української національної ідеї із загальнолюдськими християнськими ідеалами та ідеєю слов'янської єдності;
- ▶ єдина організація, що категорично відкидала насильство як засіб досягнення своєї мети;
- ▶ принципово важливим було те, що товариство стало самостійним політичним формуванням, яке не підпорядковувалося і не повторювало політичних настанов жодної із загальноросійських суспільних течій.

Промислова революція — перехід від ручного ремісничо-мануфактурного виробництва до машинного.

Промисловий переворот і зародження ринкової економіки

- ▶ економіка Наддніпрянщини протягом усього XIX ст. зберігала аграрний характер;
- ▶ зростання попиту на продукти харчування в Європі стимулювало розвиток сільського господарства;
- ▶ утягування Наддніпрянщини в систему світової торгівлі;
- ▶ використання вільнонайманої робочої сили набуло найбільших масштабів у Південній Україні;
- ▶ на Правобережжі переважала примусова праця селян-кріпаків, посилення визиску селян, зріст панщини;
- ▶ перетворення примусової праці на перешкоду для подальшої індустріалізації, уповільнення темпів розвитку економіки, що змушувало правлячі кола шукати шляхи реформування застарілих виробничих відносин;
- ▶ у 30-х рр. XIX ст. в Наддніпрянщині розпочався промисловий переворот (промислова революція)

Візитною карткою тогочасної
української промисловості стало
передусім цукроваріння

Будівля Київського університету 1837-1843

«Дівчина з Поділля»
В. Тропінін

28. АНТОНОВ ПЕТ.
Одн. [Земл. 1840—1841].

1840

1842

Пам'ятник герцогу де Рішельє
(Пам'ятник дюку) в Одесі –
бронзова скульптура присвячена
першому одеському
градоначальникові дюку Арману
Еммануелю дю Плессі де Рішельє.

► Архітектор- Іван Мартос

Картина «Садиба Г. Тарновського в Качанівці» В.
Штернберг. 1837

